

**KÜÇÜK İSKENDER'İN YAZGININ ÖLÇÜSÜ İSİMLİ KÜÇÜREK
ÖYKÜSÜNÜN DİLSEL GÖSTERGELERLE
YORUMLANMASI**

**THE INTERPRETATION OF KÜÇÜK İSKENDER'S SHORT
SHORT STORY TITLED YAZGININ ÖLÇÜSÜ WITH
LINGUISTIC INDICATORS**

**ЛИНГВИСТИЧЕСКИЙ КОММЕНТАРИЙ К КОРОТКОМУ
РАССКАЗУ КУЧУКА ИСКЕНДЕРА
«СРОК, ОТМЕРЕННЫЙ СУДЬБОЙ»**

Merve KOLİKPİNAR*

ÖZ

Bireyden yola çıkarak evrensel bir olguyu yalın ve çarpıcı bir dille okuyucuya aktaran küçürek öyküler, modern zamanda hız kavramının etkisiyle edebiyatta oluşan ihtiyacı karşılar. Edebiyatın malzemesi olan dil, bu kısa metinlerin yoğun bir anlam dünyasıyla okuyucuya erişebilmesinin en önemli aracıdır. Küçürek öyküler, dilsel göstergelerin doğru kullanımı ile çok yönlü bir anlama ulaşır. Küçük İskender'in *Yazgının Ölçüsü* isimli öyküsü, modern insanın deneyimlediği yalnızlığı ve esareti anlatır. En az sözle iki karşıt durumu, aklın kuşatıcılığı ile aklın aydınlığını gösteren öyküde, bulunduğu dünyanın labirentleşerek bireyi nasıl bir çıkmaza doğru sürüklediği evrensel boyutta okuyucuya aktarılır. Esaretinden kurtulmak isteyen bireyin çaresizliğini konu alan *Yazgının Ölçüsü*, “akıl çıkmazı” ve “aklın aydınlığı” izlekleri çerçevesinde ele alınacak ve öyküde yer alan derin katmanlı dilsel göstergeler tahlil edilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Özgürlük, Yalnızlık, Akıl, Zindan, Işık

ABSTRACT

Based on an individual, short-short stories, which convey a universal phenomenon to the reader with a simple and striking language, meet the needs of modern times in literature under the influence of speed concept. Language, which is the core material of literature, is the most important means of conveying these short texts to the reader with a world of intensive meaning. Short-short stories reach a multi-layered meaning with proper use of linguistic indicators. The short-short story of Küçük İskender, *Yazgının Ölçüsü*, tells the loneliness and captivity that the

* Ardahan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Arş. Gör., Ardahan.

10.17498/kdeniz.357687

modern day man experiences. In the story that shows at least two contradictions with the fewest words, the encirclement and the enlightenment of the mind, it is conveyed in a universal dimension how the world, in which the individual exists, leads to a dilemma by becoming a labyrinth. Yazgının Ölçüsü, which is about the helplessness of the individual who wants to get rid of his or her captivity, will be discussed within the themes of the "dilemma of the mind" and the "enlightenment of the mind" and the deep-layered linguistic indicators in the story will be analyzed.

Key Words: Freedom, Loneliness, Mind, Dungeon, Light

АННОТАЦИЯ

С тех пор как литературный язык упростился и принял разговорные элементы, актуальными стали короткие рассказы со стремительными образами. С помощью языковых средств и приемов их организации в коротких текстах читателю преподносится полный глубокого смысла мир. Языковой анализ коротких рассказов позволит выявить и интерпретировать их многочисленные аспекты. В рассказе Кучука Искендера «Срок, отмеренный судьбой» описаны испытания одиночеством и неволей современного человека.

Автор лаконично описывает две противоположных ситуации – помутняющая рассудок и просветляющая рассудок - напоминающих лабиринт, по которому человек движется к выходу. В рамках проведенного лингвистического анализа рассказа «Срок, отмеренный судьбой» показаны приемы описания помутнения и просветления разума человека, желающего вырваться из плена.

Ключевые слова: свобода, одиночество, разум, плен, свет

Giriş

Dil, bireyler arasında iletişimi sağlayan, bireyin duygu dünyasını ve düşüncelerini ifade etmesine yarayan bir araç olmasıyla birlikte ait olduğu toplumun yaşadığı gelişmeler doğrultusunda sürekli olarak değişim gösteren bir olgudur. Yaşanan teknolojik gelişmelerin etkisiyle çok hızlı bir değişim ve gelişim gösteren dünyada, işlevini yitiren nesnelere zamanla varlığını da yitirir. Varlığını yitiren nesnelere dildeki karşılığı olan göstergeler de zaman içinde yok olur. Bu yok olan nesnelere mukabili olarak onların işlevini üstlenen ve gelişen teknoloji ile birlikte çok daha donanımlı bir hale bürünen yeni nesnelere dilde de karşılığını bulur. Yani gelişen teknolojinin dil dünyasına yansiyarak söz varlığını zenginleştirdiğini söylemek mümkündür.

Dilin temel işlevi bireyler arasındaki iletişimi en kolay ve en anlaşılabilir biçimde sağlamaktır. Etkili bir iletişim gerçekleşebilmesi için dil kullanımında gereksiz tekrarlardan kaçınılır, atasözleri ve deyimlere ya da yazı dilinde gösterilmeyen ancak konuşma dilinde uygulanan ses olaylarına başvurulur. Bu durumun yansımalarını malzemesi dil olan edebiyatta da görürüz. Tüketim çağını

etkisi altına alan *hız* kavramı edebî eserlere yansiyarak bireyin, durumunu daha az sözcükle ancak daha çarpıcı bir biçimde anlatma ihtiyacını doğurur. Bu çalışmada Küçük İskender'in "Yazgının Ölçüsü" başlıklı küçürek öyküsü dilsel göstergelerin yoğun anlatımdaki rolü bağlamında ele alınacaktır.

"Yazgının Ölçüsü"

Issız adaya bile düşsem özgür ve/veya yalnız değilim; çünkü aklım var."

(Korkmaz & Deveci, 2011:152)

Küçük İskender'in Yazgının Ölçüsü isimli küçürek öyküsü tek cümleden ve başlıkla birlikte 14 sözcükten oluşan yoğun anlatıma sahip bir metindir. Metindeki ilk gösterge öyküye adını veren *yazgının ölçüsüdür*. Bütün edebî türlerde olduğu gibi küçürek öykülerde de başlık metinden bağımsız düşünülemez. Öykünün başlığı, metnin bütünündeki simgesel değerleri çözümlenmemizi sağlayacak bir açar sözcük niteliğindedir. Yazgının Ölçüsü'nde akıl hem bireyin zindanı hem de karanlık dünyasının ışığı olarak karşımıza çıkar. Metinde "esaret" ve "aydınlık" insanın yazgısı ile ilişkilendirilir ve ölçüt olarak da "akıl" alınır; "İnsan akıl ile donatılmıştır; o kendisinin bilincinde olan yaşamdır. Kendisinin, çevresindeki insanların, geçmişinin, gelecekteki olasılıkların bilincindedir" (Fromm, 2013:18). Bireyi bunaltıya iten sahip olduğu bilinçtir. Ancak onu girdiği dar ve karanlık tünelden kurtaracak olan da yine bu bilinçtir. Küçürek öyküde aklın kavramsal değeri "kilit/zindan" ya da "ışık/aydınlık" olarak kabul edilebilir. Esaretin sebebi akıl olarak düşünüldüğünde bireyi bu esaretinden soyutlayacak olan çevresel faktörlerdir. İnsan yalnızken bu esaretin üstesinden gelemez. Beynini kemiren düşüncelerden kurtulamaz. Aslında aklın işaret ettikleri bireyin benliğini saran korkular, umutsuzluklar, bunaltılardır. İnsan korkularının ve umutsuzluklarının esiridir. Bu tip olumsuz duygular insanı en çok yalnızken kuşatır. "Dünyanın en akıllı insanı bile, tüm isteğine karşın, tek başına, kapıldığı düşüncelerden kendini kurtarmayı başaramaz" (Jung, 2012:30). Aklın kuşatıcılığı, her durumda sorgulayıcı olması bireyin özgürlüğünün önünde engel oluşturmaktadır. Akıl yoluyla özgürlüğüne kilit vurulan bireyin anahtarı da akıldır. İnsana özgür olmak isteğini sahip olduğu bilinç ve akıl aşılır. Bu durum bireyi kurtulması zor olan bir çıkmaza sürükler.

Öykünün başkişisi anlatıcıdır, kendinde deneyimlediği esareti vurucu bir biçimde anlatarak okuyucunun, kendisini anlatıcıyla kolayca özdeşleştirmesini, öyküde kendini bulmasını sağlar. Öyküde vurgulanmak istenen durum okuyucuya en yalın, en çıplak haliyle aktarılmıştır. "Yazarın erişilmez niyeti ile okurun tartışmaya açık niyeti arasında, asılsız bir yorumu boşa çıkararak metnin saydam niyeti vardır" (Eco, 2013b:99). Okuyucunun öyküde kendini bu kadar kolay bulmasının bir diğer nedeni de anlatıcının gerçekliğidir. Evrensel bir durumu kendi benliğinde işleyerek öyküleştirilen yazar, okuyucusuna bir bilinmez kapısını aralar. "Aslında yazarın tek görevi, gerçek dünyayı kendi yaratısının artalanı olarak sunmak değil, gerçek dünyanın okurun olasılıkla bilmediği yönleri hakkında da okura sürekli olarak bilgi vermektir" (Eco, 2013a:123). Okuyucu aralanan kapıdan

içeri girip gerçek dünyanın bilinmezleriyle yüzleştiği an kendini kolayca yazarla özdeşleştirebilmektedir.

Öyküde mekân iki farklı biçimde yorumlanabilmektedir. "...yalnız ve/veya özgür değilim." biçiminde karşımıza çıkan öyküde yazar, ve/veya göstergelerini birlikte kullanarak *özgürlük*, *akıl*, *yalnızlık* kavramlarını açıklarken bildirmesi gereken en az üç yargıyı tek seferde ifade etmeyi başarmıştır. Böylece öykünün farklı şekillerde yorumlanmasına olanak sağlamıştır. Bu üç cümleyi sırasıyla ele alalım:

Issız adaya bile düşsem özgür ve yalnız değilim; çünkü aklım var.

Yalnızlık "ve" bağlacı ile kullanılıp özgürlük kavramıyla bütünleştirildiğinde akla olumsuz bir anlam yüklendiği görülmektedir. Yalnızlıksa arzulanan, ıSSIZ adaya kaçmakla erişilmek istenen olgudur. Issız adaya düşmek de esaretten kaçış olarak nitelendirileceğinden aklın yalnızlığa ve özgürlüğe engel teşkil ettiği anlaşılmaktadır. Bu haliyle akıl özgürlüğün, insanın kendiyile baş başa kalmışlığının zindanıdır. Issız adaya düşsem bile özgür değilim ifadesinde kahramanın kalabalıkları esaret sebebi olarak gördüğü, ıSSIZ adayı bir kaçış yolu olarak görmesine karşın bu esaretten kurtulamadığı çıkarımı yapılabilir. Çünkü esaretin temel sebebi toplum değil kişinin aklıdır. Bütün mesele akıldadır. "Bağlanan ve yalnızca olmak istediği kimseyi değil, bir yasa koyucu olarak bütün insanlığı seçen kişi, o derin ve tümel (külli) sorumluluk duygusundan kurtulamaz. Doğrusu, birçoğu bu sıkıntıyı (bu iç daralmasını, bu bungenluğü, bu boğuncu) yaşamazlar. Ama biz yine şunu öne süreceğiz: Onlar, bunaltılarını maskeleyerek ondan kaçarlar." (Sartre, 2010:43) Akıl bu kaçışa eşlik ettiği sürece yalnızlıktan ve esaretten kaçış, maskelemekten öteye geçemez. Issız ada başlangıçta birey için açık mekân iken akıl devreye girdiğinde mekânın dolambaçlı bir hal aldığı görülmektedir. "Labirent izlekli anlatılarda mekân yalıtık ve tek boyutludur; karakter, zaman, mekân ve onu çevreleyen bütün elemanlarla hatta kendisiyle bile kavgalıdır." (Korkmaz, 2007:5) Öyküde birey en çok da akıyla kavgalıdır. Aklını esaretinin sebebi olarak görmektedir.

Öte yandan "veya" ile kullanıldığı zaman kavramların okurun zihnindeki karşılıkları birbiriyle değişiklik gösterir. Issız adaya bile düşsem özgür veya yalnız değilim; çünkü aklım var. Bu cümlede *veya* bağlacının dildeki karşılığı düşünüldüğünde özgürlük ve yalnızlık kavramlarını ayrı ayrı ele almak gerekecektir. Bu iki kavram, aynı sözcüklerle ayrı ayrı kullanıldığında iki farklı yargıya ulaşılır.

Issız adaya düşsem bile özgür değilim; çünkü aklım var.

Cümle böyle kurulduğunda ifade edilmek istenen düşünce değişmez. Birey yine kalabalıkların esaretinden kaçıp sığındığı ıSSIZ adada özgürlüğü isterken aklın engeline takılır. Bireyin zihninde bir sığınağı simgeleyen ve dolayısıyla birey için açık mekân olan ıSSIZ ada aklın kuşatıcılığıyla kapalı mekâna dönüşür.

Issız adaya bile düşsem yalnız değilim çünkü aklım var.

Bu cümlede yalnızlığın kaçıp kurtulmak istenilen bir duygu olduğu kanısına varılmaktadır. Çünkü birey, kendiyile ve dünyayla kavgalıdır. Bu durum bir kaçış

olarak görülen ıssız adayı aniden kalabalıklar tarafından ötekileştirilerek oraya düşen birey için labirentleşen, kapalı/dar mekâna dönüştürmektedir. “Mekânın baskıya dönüşerek labirentleşmesi, kişinin kendi ve dünya ile kavgasına gönderme yapan bir durumdur. İnsanı ezen mekânlar, yüzlerce sorun altında çaresiz kalmış bireyin bunaltısını yansıtan göstergeler topluluğundan başka bir şey değildir” (Korkmaz, 2006:9). Bütün bu kavgalardan, çaresizlikten, yalnızlıktan kaçan birey aklın aydınlığına sığınır. İssiz adaya düşsem bile yalnız değilim ifadesinde aklın aydınlığına vurgu yapılmaktadır. Bu cümlede bile bağlacı ıssız adayı yapısal olarak olumsuz yapsa da ıssız ada, algısal anlamda birey için olumsuzdur. Bu bağlamda değerlendirildiğinde aklın bir kilit olmaktan çıkıp ışık kaynağı olduğu görülmektedir. Bu durumda ıssız ada kapalı/dar bir mekân olmaktan çıkar. Bireyin akli kendisine eşlik ettiği sürece bulunduğu her alan açık mekândır. Akıl, bireyin varoluş kaynağıdır. Akıllı olduğu sürece şartlar ne olursa olsun birey yalnız değildir.

	İssiz Ada	Özgürlük	Yalnızlık	Akl
Özgür ve yalnız	Kapalı/ dar mekân	Arzu edilen	Arzu edilen	Kilit/ Zindan
Özgür	Kapalı/ dar mekân	Arzu edilen	X	Kilit/ Zindan
Yalnızlık	Açık mekân	X	Kaçınılan	Işık/ Aydınlık

Özgürlük ve yalnızlık birlikte bulunabileceği gibi ayrı ayrı da var olabilmektedir. Anlamsal boyutta düşünüldüğünde bu durumun öyküdeki mekân algısını da değiştirebildiği görülmektedir. “...olgusal mekân anlayışında; fiziksel boyutlar değil, anlatı karakterinin o andaki ruhsal durumu, bağlamı ve mekânı nasıl algıladığı asıl belirleyici unsurdur” (Korkmaz, 2007:5). Öyküde mekânın açık veya kapalı olması konusunda belirleyici olan da yalnızlığın algılanışıdır. “Fiziksel bir olaydan çok daha fazla bir şeydir algı, ruhsal bir işlemdir; dolayısıyla, neyi nasıl algıladığına bakarak bir insanın iç dünyasıyla ilgili çok önemli sonuçlar çıkarabiliriz” (Adler, 2012:70). Küçürek öyküdeki bireyin yalnızlık algısı da onun akla bakış açısını açığa çıkarmaktadır. Yalnızlık algısıyla alakalı olarak akıl hem bir zindan hem de bir ışık olabilmektedir. Bu yorumlar bir tablo haline getirildiği zaman ve/veya göstergelerinin anlam evrenine etkisi daha net görülecektir.

İssiz ada her iki durumda da bir sığınak olarak görülmektedir. Bazen insanlardan, bazen esaretten, bazen de bireyin kendinden kaçıp sığınmak istediği yer olarak karşımıza çıkmaktadır. “Köşeye çekilen her ruhta, öyle sanıyoruz ki hep bir sığınma figürü vardır. Sığınakların en sefilisi olan köşe, incelenmeyi hak eder” (Bachelard, 2013:172). İssiz ada da öyküde bu sebeple önem taşımaktadır.

Hikâyedeki kişi nereye giderse gitsin özgürlüğe kavuşamayan ve yalnız kalmak istediği halde bunu başaramayan bir bireydir. Umutsuzluk “...akıl dışılığın değişme olasılığındaki ‘beklenti’sizliktir. Bireyin umutsuzluğu; varoluşsal güçsüzlük, çaresizlik, bozgun, çöküş ve bunaltı şeklinde görüngülenir” (Deveci, 2012:239). Bu bunaltının dışavurumu bir çılgılık niteliğinde olan küçürek öyküyle olur. Bireyin çılgınlıklarının harflere aktarılmış hali olan öyküde özgür olabildiği

kadar var olan bireyin sıkışmışlığı anlatılır. “Her somut koşulda özgürlüğü istemekten başa amacımız olamaz. Birakılmışlık içinde insan, ortaya değerler koyduğunu bir kez anladı mı artık bir tek şey dileyebilir: Bu da bütün değerlere temellik eden özgürlüktür” (Sartre, 2010:69). Birey özgür olmayı istemekten asla vazgeçmeyecektir ancak aklını kaybetmediği sürece özgür de olamayacaktır.

SONUÇ

Yazgının Ölçüsü başlıklı küçürek öyküde modern zamanda bireyin yalnızlık algısıyla birlikte aklın kazandığı değer ve özgürlük isteği söz konusudur. Bireyin içine atıldığı yaşam ve dünyada bırakılmışlık duygusunu ve esareti varoluşsal olarak hep hissettiği görülür. Her şeyi bir kenara bırakmakla özgür olunacağını düşünmekse büyük bir yanılgıdır. Esaret akılda başlar ve akılda son bulur. Birey nereye giderse gitsin korkularını, endişelerini, telaşlarını, hüznelerini ve geride bırakmak istediği bütün her şeyi beraberinde götürür. Fakat bu olumsuzluklardan arınabilmesinde akıl kendisine ışık olur. Tek tek ele alındığı zaman sayfalar süren bir yazı olabilecek düşünceler, dilsel göstergelerin anlatıma kazandırdığı yoğunluk sayesinde tek cümle ile ifade edilebilmiştir.

KAYNAKÇA

- Adler, A. (2012). *İnsanı Tanıma Sanatı*. (K. Şipal, Çev.) İstanbul: Say .
- Bachelard, G. (2013). *Mekânın Poetikası*. (A. Tümertekin, Çev.) İstanbul: İthaki.
- Deveci, M. (2012). *Varoluş ve Bireyleşme Açısından Ferit Edgü Anlatılarında Yapı ve İzlek*. Ankara: Akçağ.
- Eco, U. (2013). *Anlatı Ormanlarında Altı Gezinti*. (K. Atakay, Çev.) İstanbul: Can.
- Eco, U. (2013). *Yorum ve Aşırı Yorum*. (K. Atakay, Çev.) İstanbul: Can.
- Freud, S. (2013). *Uygarlığın Huzursuzluğu*. (H. Barışcan, Çev.) İstanbul: Metis.
- Fromm, E. (2013). *Sevme Sanatı*. (Ö. S. Karadana, Çev.) İzmir: İlya.
- Jung, C. G. (2012). *İnsan Ruhuna Yöneliş*. (E. Büyükinial, Çev.) İstanbul: Say.
- Korkmaz, R. (2006). Yarattıcı Bir Kimliğin Mekân Poetikası: Necatigil ve Ev. *Türklük Bilgisi Araştırmaları*(30).
- Korkmaz, R. (2007). Romanda Mekânın Poetiği. *Edebiyat ve Dil Yazıları Mustafa İsen'e Armağan*, 399-415.
- Korkmaz, R., & Deveci, M. (2011). *Türk Edebiyatında Yeni Bir Tür Küçürek Öykü*. Ankara: Grafiker.
- Sartre, J. P. (2010). *Varoluşçuluk*. (A. Bezirci, Çev.) İstanbul: Say.